

NORGE

August 1914—December 1914

Ved

Cand. polit. **J. C. Jacobsen.**

Statens Finanser.....	S. 125
Børsforhold og Pengevæsen	S. 126
Prisregulering (Detailpriser).....	S. 129
Industri (Arbejdsmarkedet).....	S. 130
Handel og Skibsart	S. 131

Statens Finanser.

Paa Grund af Udgifterne til overordentlige Forsvarsforanstaltninger og paa Grund af at Toldindtægterne sank stærkt i de første Krigsmaaneder — Indførselstold m. m. var i Aug.—November 1914 15,2 Mill. Kr., i samme Tidsrum 1913 19,0 Mill. Kr., altsaa en Nedgang paa 3,8 Mill. Kr. — var det nødvendigt for den norske Stat at skaffe sig overordentlige Indtægter. I London fik man gennem Huset C. J. Hambroe & Son i Oktober Maaned anbragt et Laan paa £ 600 000 i norske et Aars Skatkammerveksler, som skulde forrentes med 6 $\frac{1}{2}$ 0/0, hvortil kom det sædvanlige Vekselstempel, saa den effektive Rente blev 6,80 0/0. Paa samme Tid afsluttede Finansdepartementet et midlertidigt Laan med National City Bank of New-York til et Beløb af 3 Millioner Dollars. Det var betinget, at en $\frac{1}{3}$ deraf kunde faaes udbetalt i Francs, medens Resten skulde anvendes til Betaling af amerikanske Varer. Laanet skulde tilbagebetales med en Halvdel om 2 Aar og en Halvdel om 3 Aar, Renten blev 6 0/0. Da dette ikke forslog, blev

Staten nødsaget til at optage et indenlandsk Statslaan. I Mellemtiden var der Planer fremme om at indføre en Eksporttold paa Trælast, idet man mente at kunne vælte denne over paa Udlandet. Planen blev drøftet i Pressen, men bragtes ikke til Udførelse.

Efter langvarige Forhandlinger mellem Finansdepartementet paa den ene Side og Norges Privatbanker og Sparebanker med Norges Bank i Spidsen paa den anden Side blev man enige om, at der gennem disse skulde fremlægges et indenlandsk Statslaan paa 20 Mill. Kr. til Subskription fra 12. til 22. December 1914. Emissionskursen blev pari og Rentefoden 5 0/0. Obligationerne er uopsigelige de første 10 Aar og amortiseres i Løbet af de paafølgende 40 Aar. Obligationerne blev udstedte lige ned til Kr. 100 Stk. for at give Folk Anledning til en fordelagtig Anbringelse af deres Sparepenge.

Statslaanet blev en stor Sukces, idet der tegnedes ikke mindre end Kr. 45 290 800. Heraf faldt paa Christiania alene Kr. 25 751 900 eller over Halvdelen.

Børsforhold og Pengevæsen.

Den, der i første Række blev ramt, var Norges Bank. Dens Stilling var ved Krigens Udbrud relativ stærk sammenlignet f. Eks. med den danske Nationalbanks. Bankens Guldbeholdning var saaledes ved Krigens Begyndelse ca. 85 Mill. Kr. overfor en cirkulerende Seddelmængde paa ca. 121 Mill. Kr. Hvorledes Bankens Stilling udviklede sig vil fremgaa af omstaaende Oversigt over Bankens ugentlige Rapporter (se Tabellen S. 127).

Medens Guldbeholdningen gradvis gik ned og den 31. Dec. knap udgjorde 70 Mill. Kr., steg den cirkulerende Seddelmængde i Krisens første Dage med ca. 30 Mill. Kr., men formindskedes efterhaanden, saaledes at den ved Aarets Slutning beløb sig til 134 Mill. Kr. Som Følge heraf voksede den afgiftspligtige Seddelmængde til 24 Mill. Kr. Stærk Stigning var der saavel for Kontoen Foliomidler, der

	22. Juli	7. Aug.	31. August	30. Septbr.	31. Oktbr.	30. Novbr.	31. Decbr.
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
Guldbeholdning	85,8	81,9	78,7	70,0	70,0	72,6	69,7
Sedler kan udstedes til Beløb	125,9	126,9	123,7	111,9	109,2	113,7	109,9
Heraf i Omløb	120,8	151,9	146,2	135,3	132,6	131,5	134,2
Altsaa ubenyttet Seddeludstedelsesret	5,1	÷25,0	÷16,5	÷23,4	÷23,4	÷17,8	÷24,2
Stillet til Disposition af Bankens egne Midler	71,1	74,0	74,0	74,7	74,7	74,7	74,7
Foliumidler	10,7	18,2	21,0	19,4	23,2	20,2	21,2
Udlaan og Diskontering	79,3	117,4	118,2	120,3	124,3	119,1	126,5
Rentebærende Papirer	9,0	9,0	9,0	9,2	9,2	9,2	9,2
Veksler paa Udlandet	0,1	2,5	1,6	0,7	1,0	0,8	0,8

Anm. Til Guldbeholdningen medregnes indtil 3 Mill. Kr. af de Midler, som Banken har indestaaende i Sveriges Rigsbank og den danske Nationalbank. Endvidere medregnes til Guldbeholdningen Bankens øvrige Tilgodehavende hos Banker og Bankierer i Udlandet. Bankens skattefri Seddeludstedelsesret andrager 45 Mill. Kr. udover Guldbeholdningen efter at denne er reduceret med det Beløb, hvormed sidstnævnte udenlandske Tilgodehavende overstiger $\frac{1}{3}$ af hele Guldbeholdningen, som Følge heraf bliver Forskellen mellem den skattefri Seddeludstedelsesret og Guldbeholdningen ikke altid fulde 45 Mill. Kr.

gik frem med ca. 100 $\frac{0}{0}$, som for Kontoen Udlaan og Diskontering, der voksede med ca. 47 Mill. Kr.

Ved kgl. Anordning af $\frac{1}{8}$ blev det bestemt, at Norges Banks Forpligtelse til at indløse sine Sedler med Guld ophører indtil videre fra og med $\frac{5}{8}$ 1914. Ved Lov af $\frac{18}{8}$ 1914 om Forandring i Lov om Norges Bank af 23. Marts 1892 blev der til § 7 tilføjet som sidste Led: Under særlig faretruende Forhold kan Kongen bestemme, at Bankens Indfrielse af Sedlerne midlertidig udsættes. Ved saadan Udsættelse med Sedlernes Indfrielse ophører de ikke at være tvungent Betalingsmiddel. Og til § 11 blev der tilføjet som sidste Led: Kongen kan nedsætte Afgiften, naar Bankens Indfrielse af Sedlerne er udsat i Henhold til § 7, sidste Passus“. Ved kgl. Anordning af s. D. blev det derefter bestemt, at Norges Banks Indfrielse af dens Sedler midlertidig udsættes i Henhold til Banklovens § 7, sidste Stykke.

Den af Banken noterede Diskonto var indtil $\frac{1}{8}$ 5 $\frac{0}{0}$

(fra $2^{1/6}$ 1914), forhøjedes saa til 6 $\frac{0}{10}$ og igen fra den $3^{1/8}$ med $1\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$ til $6\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$, fra den $20^{1/8}$ blev den nedsat til $6\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$ og har siden holdt sig uforandret.

Den $1^{1/1}$ 1914 indestod der i private Aktiebanker og Sparebanker¹⁾ ca. 560 Mill. Kr. (18 Mill. Kr. paa Folio og 542 Mill. Kr. paa andre Konti), den $31^{1/10}$ 1914 var Beløbet vokset til 573 Mill. Kr. (31 Mill. Kr. paa Folio og 542 Mill. Kr. paa andre Konti), hvilket viser, hvor lidt varig Afbræk Krigen hidtil har forvoldt de norske Banker.

Indenfor norsk Sparekassevæsen skete det betydningsfulde, at der blev dannet en Centralforening for Norges Sparebanker. Den $20^{1/9}$ holdtes det konstituerende Møde i Christiania, der blev straks indmeldt ca. 100 Sparekasser med en Forvaltningskapital af ca. 350 Mill. Kr., hvad der udgør 60 $\frac{0}{10}$ af de Midler, der indestaar i Landets Sparebanker.

Den officielle Kursnotering paa Christiania Børs for Obligationer og Aktier blev indstillet efter den $20^{1/7}$, den $21^{1/10}$ blev den optaget paany. Gennemgaaende viste Noteringerne forbavsende lidt Nedgang.

Paa Valutamarkedet herskede der de samme abnorme Forhold som herhjemme. Avistakurserne var pr. $27^{1/11}$ for Reichsmark: Kr. 85,00 eller næsten $4\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$ under pari, £: Kr. 19,10 eller omtrent 5 $\frac{0}{10}$ og Dollars: Kr. 3,00, altsaa næsten 8 $\frac{0}{10}$ over pari. Den 31. December var Markkursen: 87,75 Kr., £: 19,33 Kr. og Dollars: 4,00 Kr.

Den $1^{1/8}$ 1914 blev der udstedt en kgl. Anordning om Udsættelse med Betaling af visse Pengefordringer, den blev erstattet ved en Lov af 18. s. M., hvori der bestemtes: Pengefordringer, som er forfaldne før denne Lov, skal ikke kunne kræves betalt før $7^{1/10}$. For Fordringer, der forfalder mellem Lovenes Ikrafttræden og $6^{1/10}$ udsættes Forfaldstiden 1 Maaned. Dette Moratorium mødte en Del Modstand, saaledes skrev det bekendte norske Ugeblad „Farmand“: I vort Land, som staar udenfor Stormcentret, burde man aldeles ikke have grebet til en Forholdsregel, som uvægerlig vil lede til mange og store Ulemper . . . og endnu mindre burde Statsmagten mod Forretnings-

¹⁾ Jfr. i Meddelelser fra Det statistiske Centralbureau, 32. Bind Nr. 9, 10 og 11, hvilke Banker Opgørelsen omfatter.

verdenens saagodtsom enstemmige Protest have udvidet Moratoriet som sket. Men gjort er gjort og staar ikke til at ændre; blot haaber vi, at Regeringen betænker sig baade vel og længe, før den forlænger det. Forlænget blev det imidlertid først ved kgl. Resolution af $\frac{2}{9}$, dog mest for Pengeforpligtelser stiftet til Udlandet, og ved kgl. Resolution af $\frac{3}{10}$.

Prisregulering (Detailpriser).

Da Norge aldrig har kunnet brødføde sig, blev der den 2., 4. og 7. August udstedt forskellige midlertidige Forordninger angaaende Udførsel og Salg med Levnedsmidler m. m. Disse Forordninger blev erstattet ved en Lov af $\frac{18}{8}$, der bestemte, at der kan fastsættes Maksimalpriser for Fødevarer, Kul, Koks, Ved, Tørv, Mineralier, Foderstoffer og andre Fornødenheder. Disse Priser fastsattes dels for Detailsalg, dels for Engrossalg.

Prisernes Fastsættelse blev overladt til en under $\frac{4}{8}$ af Landbrugsministeriet nedsat „Proviauteringskommission“ paa 7 Medlemmer, der allerede fra $\frac{6}{8}$ havde begyndt med at fastsætte Maksimalpriser. Desuden nedsattes lokale Proviauteringsraad, der skulde vaage over, at Kommissionens Bestemmelser blev gennemførte.

Proviauteringskommissionen fastsatte i Løbet af August og September Priser for en hel Mængde Varegrupper, nemlig for a) Korn og Mel, b) Kartofler, c) Brød, d) Kaffe og Sukker, e) Kul og Koks, f) Petroleum og Benzin.

Disse Maksimalpriser blev dog snart igen ophævede, den sidst gældende Maksimalpris, nemlig for Brød, blev ophævet den $\frac{5}{10}$.¹⁾

Endvidere bestemte Loven (§ 3), at det indtil videre skal være forbudt at anvende Korn og Kartofler til Fremstilling af Øl og Brændevin, ligesom Salg og Udskænkning af Brændevin skal være forbudt. Politiet kan forbyde Indehaveren af en Forretning at sælge og udskænke Vin el. Øl.

Forbudet mod Salg og Udskænkning af Brændevin

¹⁾ Jfr. Dr. polit E. Mackeprang i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1914. Side 545 ff.

er dog atter delvist ophævet, idet Salg men ikke Udskænkning er tilladt.

For at hindre Udførselen blev der udstedt Udførselsforbud for en hel Række Varer, herunder Fødevarer, levende Heste, Kvæg, Svin og Faar samt Fødestoffer (bl. a. Hø og Halm).

De af Social- og Industridepartementet offentliggjorde maanedlige Oplysninger om Detailpriser for hele Riget udviser for August som Helhed en betydelig Stigning i Priserne i Forhold til Oplysningerne for Juli Maaned. Prisbevægelsen for de forskellige Varesorters Vedkommende er dog gaaet modsat Vej. Kødpriserne er saaledes omtrent overalt faldende, for andre Landmandsprodukter som Smør og Æg er Prisbevægelsen i de forskellige Byer ikke saa ensartet, men overvejende synes Priserne ved August Maaned Slutning at være faldende. Prisstigning er der for Korn- og Melvarer (herunder Brød), Kolonialvarer og Kul m. m.

For September er Priseniveauet mere stabilt, hertil har naturligvis Maksimalpriserne bidraget. Men ogsaa for de Varers Vedkommende, for hvilke der ikke er fastsat Maksimalpriser, synes Priseniveauet at være roligere. Kødpriserne falder endog temmelig stærkt. Den Stigning, som August Maaned udviste for Mel og Kornvarers Vedkommende, synes delvis standset. For nogle andre Varer, som Sukker, fortsættes Prisstigningen. Kul- og Kokspriserne er faldende.

Industri (Arbejdsmarkedet).

Ved kgl. Resolution af 7/8 blev der nedsat en Arbejdsløshedskomité paa 8 Medlemmer, som skulde overveje, hvad der burde foretages for at regulere og afhjælpe Følgerne af den Arbejdsløshed, som den herskende Krigstilstand i Europa maatte medføre for Landet.

Paa Foranledning af denne Statens Arbejdsløshedskomité blev der nedsat lokale Arbejdsløshedskomitéer i hver af Landets Kommuner. Disse fik til Opgave at skaffe Arbejdsløse Arbejde under Medvirkning af de offentlige Arbejdsanvisningskontorer.

Oplysninger om den i August herskende Depression

paa Arbejdsmarkedet faar man saavel fra de offentlige Arbejdskontorers Indberetninger, som fra de Undersøgelser, der i Maanedens Løb blev foretagne af Arbejdsgiverforeningens statistiske Kontor og Arbejdernes faglige Landsorganisations Sekretariat.

Medens Antallet af arbejdssøgende ved de offentlige Arbejdskontorer steg fra Juli til August med 51,5 % eller fra ca. 5 100 til ca. 7 700, sank Antallet af ledige Pladser fra ca. 5 800 til ca. 5 200 eller med 10 %.

Efter Arbejdsgiverforeningens Undersøgelse, der ialt omfattede 477 Bedrifter med ca. 60 000 Arbejdere, sank Arbejdsstyrken ved Fabriksindustrien med 14 % og ved Haandværket med 7 %, for begge tilsammen 13 % i Tidsrummet 1. til 29. August.

Arbejdsorganisationernes Oplysninger, der omfattede ca. 70 000 organiserede Arbejdere, gav til Resultat, at 10,3 % af de organiserede Arbejdere var helt ledige, medens 17,6 % var berørt af forskellige Indskrænkninger som forkortet Arbejdstid, udestaaende Løn o. l.

Særlig Bjergværksdriften og den elektrokemiske Industri blev ramt af den økonomiske Depression. Saaledes blev Arbejdet helt eller delvist nedlagt ved flere Gruber.

For September stillede Forholdene sig væsentlig bedre. Antallet af arbejdssøgende gik vel frem, men samtidig gik ogsaa Antallet af ledige Pladser i Vejret, og Stigningen her var forholdsvis større. Efter Arbejdsgiverforeningens Oplysninger gik Arbejdsløshedsprocenten ned fra 13 % til 5 %, efter Arbejdernes Oplysninger gik Antallet af helt ledige ned fra 10,3 % til 7,6 % og delvist ledige fra 17,6 % til 14,5 %.

Efter Arbejdskontorenes Indberetninger var Arbejdsmarkedet i Oktober omtrent uforandret saavel for Antallet af arbejdssøgende som for Antallet af ledige Pladser.

Handel og Skibsfart (Sø-Forsikring).

De ved Krigens Udbrud skabte Vanskeligheder for Norges Handel influerede naturligvis stærkt paa Landets udenrigske Handelsomsætning. Men den Nedgang, som August bragte, for saa vel Indførselens som Udførselens

Vedkommende, rettede sig dog forholdsvis saa meget i den følgende Tid, at Forholdene ved Aarets Slutning var ret normale. Til Belysning heraf kan anføres Tallene for Importen af Korn og Eksporten af Trælast i Maanederne Aug.—Nov.

Indførselen af Korn udgjorde i Aug.—Nov.:

	1914	1913
Byg	37 674 Tons	46 922 Tons
Havre	1 536 —	1 546 —
Hvede	36 507 —	7 829 —
Majs	17 005 —	15 052 —
Rug	39 684 —	82 550 —
Mel	28 924 —	41 911 —

De Forskydninger, der har fundet Sted indenfor de enkelte Kornsorter, skyldes Vanskelighederne ved at faa Korn (Rug) fra Rusland og Tyskland.

Udførselen af Trælast udgjorde:

August.....	38 845 m ³	78 109 m ³
September.....	89 192 —	90 553 —
Oktober.....	109 051 —	85 536 —
November.....	92 434 —	67 160
Ialt...	329 522 m ³	321 358 m ³

Udførselen har endog været noget større end de tilsvarende Maaneder i 1913.

Den Standsning i Skibsfarten, som straks indtraadte ved Krigens Begyndelse, blev i Aarets sidste Maaneder afløst af en stadig og uafbrudt Fremgang paa Fragtmarkedet. Tiltrods for Minefaren, Opbringelsen og Visitationen af Handelsskibene, viste Skibsfarten sig stadig mere og mere lønnende, og de Fragter, der blev betalt, gik ikke blot ud over det normale, men naaede endog op paa de Rekordrater, der blev betalt i 1912, Højkonjunktorens Aar, saaledes at Tilstanden paa Fragtmarkedet ved Aarets Slutning kunde karakteriseres ved: mange Fragter, faa Skibe og høje Rater.

Af stor Betydning for Norge med sin store Handelsflaade var det, at der den ²¹/₈ blev vedtaget en Lov om Forsikring af norske Skibe mod Krigsfare. Der skulde efter den blandt norske Skibsredere oprettes en gensidig

Forsikringsindretning med Sæde i Christiania. Staten garanterer 80 % af Forsikringen; næsten alle registreringspligtige Fartøjer er forpligtet til at forsikre. Kommer Norge i Krig, ophører Forsikringen den Dag, Krigstilstanden indtræder, dog saaledes, at Fartøjer, som da er paa Søen, under visse Betingelser er forsikret, til de naar ikke fjendtlig Havn.